

ЗЕЛЕНА И ДИГИТАЛНА ТРАНСФОРМАЦИЈА

ЗЕЛЕНА И ДИГИТАЛНА ТРАНСФОРМАЦИЈА

(GREEN AND DIGITAL TRANSFORMATION)

Список на предизвици

Енергија и енергетски системи

Обезбедување на енергетска сигурност на земјата
Спроведување на декарбонизација - праведна енергетска транзиција
Намалување на енергетската интензивност во сите сектори

Животна средина

Нарушен квалитет на медиумите на животната средина
Неприфатлива состојба со отпадот
Низок процент на заштитени подрачја
Неподготвеност за климатски промени (ранливост)
Недоволни институционални капацитети на национално и локално ниво
Ниска свест за животна средина кај јавноста и кај доносителите на одлуки
Недостиг на финансиски средства за реализација

Родовата перспектива треба да биде вклучена во размислувањето за климатските промени и нивните последици. Жените и мажите може да имаат различни реакции на климатските промени и различни начини на адаптација. Треба да се обезбеди рамноправен пристап до информации и ресурси за заштита на животната средина.

Одржливо земјоделство и рурален развој

Намален принос по единица произведен капацитет (ниска продуктивност)
Дигитализација во земјоделството и руралните средини
Мала отпорност на климатски промени, нерационално користење на природните ресурси и деградација на земјиштето
Управување со ризик од природни катастрофи и отпорност (Безбедност и отпорност)
Заштита на биодиверзитетот
Родова перспектива, стареење и депопулација на руралните средини и социјална инклузија
Финансиска поддршка на земјоделството и руралниот развој
Конкурентската позиција и моќ на земјоделското производство и уредување на пазарите со земјоделски производи
Заштита на квалитетот на храната и здравјето
Во земјоделските заедници, жените често играат важна улога, но нивната работа и придонес може да биде невидливи или недоволно наградени. Треба да се подигне свеста за значењето на жените во земјоделската производствена алка и да се промовира рамноправна **дистрибуција на ресурсите и на можностите.**

Дигитална трансформација

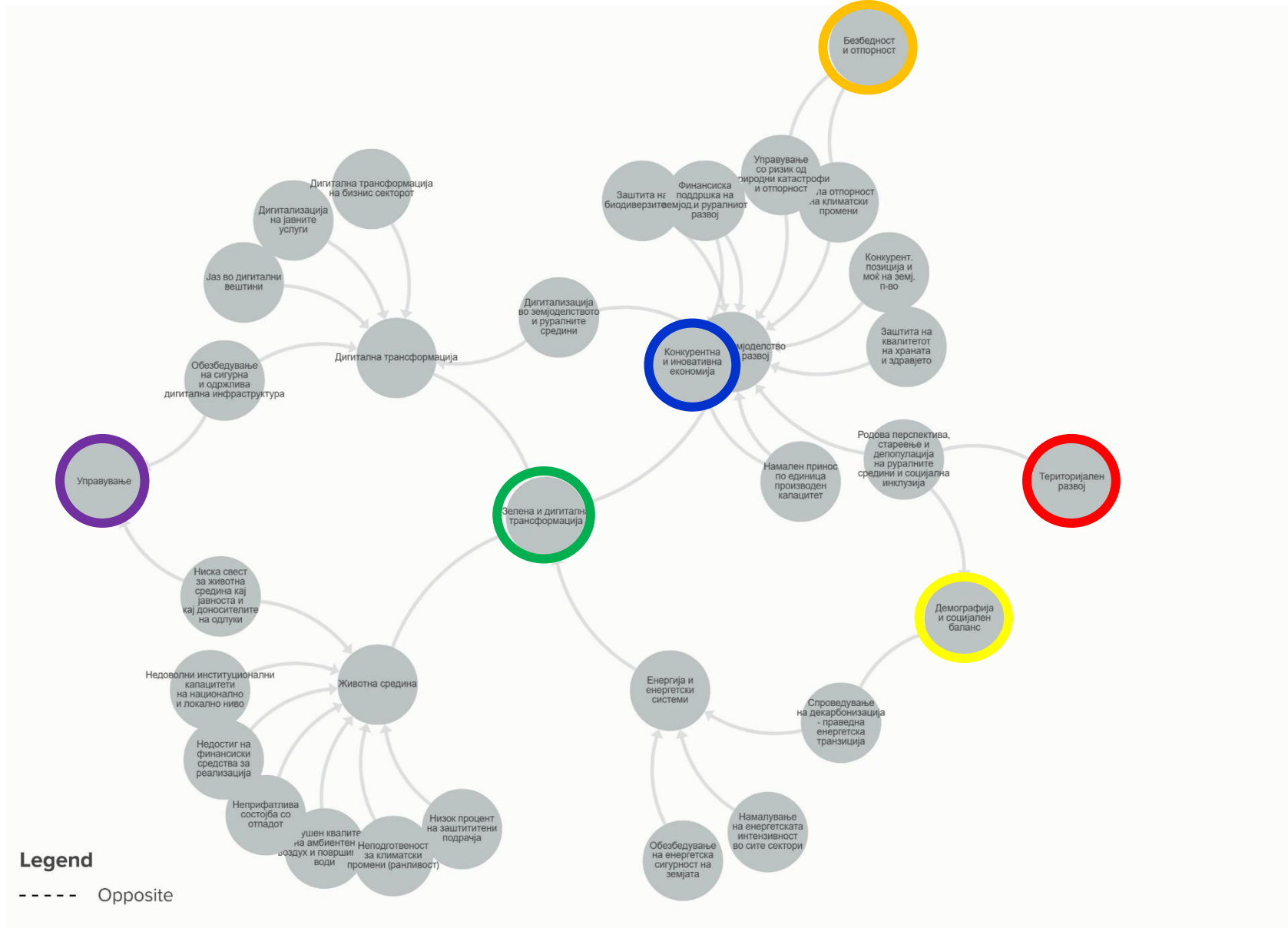
Обезбедување сигурна и одржлива дигитална инфраструктура

Јаз во дигитални вештини

Дигитализација на јавните услуги

Дигитална трансформација на бизнис секторот

Треба да се обезбеди достапност на дигитални вештини и обука за жени и мажи, особено во заедници што можеби немаат лесен пристап до технологија. Дигиталните услуги треба да бидат дизајнирани во согласност со потребите и интересите на сите родови.

МИСИЈА НА СТРАТЕШКАТА ОБЛАСТ „ЗЕЛЕНА И ДИГИТАЛНА ТРАНСФОРМАЦИЈА“

Да се изгради зелена, дигитална, одржлива и отпорна економија, која има стабилна, сигурна и ефикасна енергетска и дигитална инфраструктура, која истовремено обезбедува инклузивен економски развој и заштита на животната средина, осигурувајќи дека различните потреби, перспективи и придонеси на жените и мажите се препознаени и вградени и успешно се справува со предизвиците на климатските промени, исцрпувањето на природните ресурси и деградацијата на животната средина.

Стратешки цели

1. Енергетска сигурност и одржлив енергетски развој

Приоритети

Високо учество и диверзификација на обновливите извори на енергија во енергетскиот микс

Енергетски ефикасна економија

Стабилна енергетска инфраструктура

Правична енергетска транзиција

Одржлива мобилност и транспорт

2. Отпорност и адаптивност кон климатските промени

Приоритети

Унапредување на постојната и изградба на нова инфраструктура за рационално користење на ресурсите (пр., рационално користење на водата)

Изградба на инфраструктура за справување со штетите од климатските промени

Одржливо просторно планирање

3. Дигитално напредно општество

Приоритети

Сигурна и одржлива дигитална инфраструктура и вмрежено општество

Достапност до дигиталните технологии

Високо ниво на дигитална писменост и дигитални вештини
Дигитализиран јавен и приватен сектор
Безбедност и сигурност на податоците и комуникациите

4. Одржливо земјоделство и забрзан рурален развој

Приоритети

Унапредување и диверзификација на примарното земјоделско производство
Одржливо производство на храна (обезбеденост и безбедност)
Модерен рурален развој

Алтернативен предлог:

Производство на доволни количини на безбедна и квалитетна храна (зголемено домашно производство и намалена увозна зависност)

Современа и унапредена рурална средина

Одржливи и просперитетни земјоделски стопанства

Капацитети и знаења за примена на најсовремените производни технологии

Одржливо управување со земјиштето и природните ресурси

5. Функционална циркуларна економија

Приоритети

Нула отпад

Секундарните сировини пред природните ресурси

6. Зачувани екосистеми и здрава животна средина

Приоритети

Една третина од територијата заштитени подрачја

Нула проценти од населението изложено на надминати гранични вредности

Нула испуст на нетретирани води

Високо развиена свест за животната средина

Енергетика и енергетски системи

ПРЕДИЗВИЦИ	ПРИЧИНИ	ЕФЕКТИ	ПРОМЕНИ ВО ОПШТЕСТВОТО – СИСТЕМСКИ ПРИСТАП
Обезбедување енергетска сигурност на земјата	<p>Недоволен инсталиран капацитет за производство на електрична енергија:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Производни капацитети кои се во функција со децении, со стара неефикасна технологија, подложни на чести испади - Долгогодишно отсуство на инвестиции во нови капацитети со сериозна инсталирана моќност - Ниска реализација и честа пренамена на средства - Отсуство на диверзификација во снабдувањето со природен гас и недоволна искористеност - Доцнење во планирањето, развојот и реализацијата на проекти за изградба на нови гасоводи кои ќе овозможат пристап до нови извори на снабдување - Зависност од само една точка на снабдување (висок транзитен и геополитички ризик) - Недоволно развиена инфраструктура - Лоша и недоволно развиена сообраќајна и ИКТ инфраструктура како предуслов за инвестирање и развој на нови производни енергетски капацитети - Недостаток на инвестиции во развој и 	<ul style="list-style-type: none"> - Обезбедување на непречено снабдување со енергија по значително повисоки цени (нарушен е концептот на „енергетска сигурност кој подразбира непречено снабдување со енергија по прифатливи/разумни трошоци) - Значителен удел на електрична енергија од увоз - Некомпетитивни цени на природниот гас со другите енергенти и мал број на приклучоци особено во категоријата домаќинства - Висок удел на 	<ul style="list-style-type: none"> - Поставување на енергетиката високо на приоритетите на националната економија - Креирање одржливи политики кои ги имаат предвид веќе докажаните технологии и решенија во други земји - Политичка волја за преземање ризик и влегување во инвестиции чиј ефект ќе биде видлив на долг рок - Примена на мерит-системот при вработување, унапредување и избор на кадри за менаџирање во енергетскиот сектор (компани, надлежни институции, регулаторни тела и сл.) - Подигнување на свеста кај општата јавност за важноста на транспарентноста и отчетноста кога станува збор за управувањето со енергетскиот сектор - Зајакнување на енергетската сигурност на локалните самоуправи преку иновативно локално енергетско планирање – производство на енергија локално искористувајќи ги предностите на поднебјето (на пр. агросоларни фарми – одржливо производство на храна и енергија на една иста површина). - Поттикнување на иновации и дигитализација во енергетскиот сектор, преку реформи во образовниот процес (нови курикулуми и студиски програми во чекор со новите технологии) - Донесување модерна регулатива која ќе овозможи продор на технологии за складирање на енергија (по примерот на некои земји од регионот, услов за добивање согласност за

	<p>проширување на преносната и дистрибутивната мрежа за електрична енергија</p> <ul style="list-style-type: none"> - Недоволна регионална поврзаност - интерконекции - Слабо развиена топлификациска мрежа лимитирана само на Скопје - Слаб напредок на дигитализацијата во енергетските системи - Непостоење капацитети за складирање на енергија - Слаб човечки потенцијал за воспоставување и одржување на дистрибутивните мрежи, особено слабо учество на жени во овој сектор 	<p>користење на електрична енергија за греење, а со тоа и оптоварување на електроенергетскиот систем/ризик од дефекти и прекини во снабдувањето</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ранливост на сајберзакани - Потешкотии во приклучувањена мрежанови капацитети од обновливи извори на енергија 	<p>инсталирање на фотонапонска електрана да биде и инсталирање на батериски систем за складирање на енергија, и сл.)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Обезбедување тренинзи и програми за стипендии со фокус на жените за да им се олесни влегувањето и напредокот во овој сектор. - Поинтензивна и пофокусирана регионална соработка, трансфер на знаења и технологии, инфраструктурна поврзаност, интегрирање на енергетските пазари и сл. - Проучување на ефектите на одржливите политики врз жените, мажите и ранливите групи граѓани и коригирање на нееднаквото влијание. - Правниот систем да ја препознае и признае критичната инфраструктура преку нејзина заштита во нормативната рамка - Обезбедување стабилни интерконектори за обезбедување на гас - Мали модуларни нуклеарни реактори - Адаптибилна гасоводна мрежа за дистрибуција и на гас и водород.
<p>Спроведување декарбонизација – праведна енергетска транзиција</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Висока зависност на целокупната економија од фосилни горива - Опасност од загрозување на енергетската сигурност - Непостоење на национална Стратегија за нискојаглероден развој (и/или Стратегија за примена на водородот како гориво) - Непостоење на национална Стратегија за напуштање на јагленот и трансформација на локалните економии - Непостоење политичка волја – купување на социјален мир, наспроти радикални мерки за затворање одредени капацитети - Отсуство на наплата на јаглеродна такса или јаглероден данок - Субвенционирање на производството на 	<ul style="list-style-type: none"> - Загадување на воздухот, почвата и водите - Лош квалитет на живот и понизок очекуван животен век предизвикан од последиците од загадувањето - Индиректни трошоци (екстерналии), т.е. трошоци за целото општество поради влошено јавно здравје - Дополнителни трошоци за заштита на 	<ul style="list-style-type: none"> - Директно лоцирање на институционална и политичка одговорност во ново Министерство за енергија и клима (интегриран пристап) - Намалување на бројот на агенции, управи, фондови и други институции кои имаат преклопување на надлежностите во областа на енергетиката - Промена на начинот на кој се креираат политиките во услови на транзиција (фокус на адаптивност, комбинација на политики за најдобар исход, анализа на ризиците, социјална поддршка, родови аспекти, меѓународна координација, поголема инволвираност на академската заедница и сл.) - Зајакнување на енергетската демократија (владина поддршка за формирање на енергетски задруги, создавање на еднакви можности за сите потенцијални инвеститори, намалување на политичкото влијание во донесувањето одлуки, земање предвид на можностите и на потребите на жените, мажите и на

	<p>електрична енергија од јаглен</p> <ul style="list-style-type: none"> - Недоволна искористеност на гасот како транзициско гориво (bridge fuel) во изминатите две децении - Ниска свест кај сите чинители за важноста на енергетската транзиција - Несвесност за родовите аспекти на праведната енергетска транзиција - Отпор кон промени и прифаќање на нови технологии, како и недостаток на соодветна работна сила - Некоординираност – непостоење мултисекторски и мултиинституционален пристап 	<p>животната средина (принцип, загади па санирај, наместо превенирај)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Јаглеродно интензивна и неконкурентна национална економија - Закочен и ограничен развој заробен во стари и неефикасни технологии кои загадуваат 	<p>ранливите групи граѓани и сл.)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Инвестирање во знаења и вештини низ образовниот процес, во согласност со новите технологии на енергетската транзиција (соодветни курикулуми и студиски програми креирани во соработка со стопанските комори) - Промоција на жените во кариерите поврзани со гасната индустрија и обезбедување обука и образование за нив. - Трансформација на локалните економии традиционално зависни од индустријата на јаглен и преквалификација на работната сила - Воведување на јаглеродна такса / јаглероден данок - Зabrana за согорување цврсти горива во урбани средини - Поттикнување на развојот на зелената и циркуларната економија преку даночни олеснувања, субвенции и други бенефиции - Субвенции за домаќинствата со понизок доход за употреба на еколошки прифатливи решенија за затоплување на домовите (пр., субвенционирање на енергетски ефикасни фасади, бесплатен приклучок кон централен систем на топлинска енергија и слично) - Посебно (поповолно) субвенционирање за имплементирање на повеќе од една технологија на обновливи извори (пр. Фотоволтаик + топлинска пумпа и/или батериски систем) - Внимателно креирање и преиспитување на ефектите од повластените тарифи за обновливи извори, како и периодот на нивното времетраење (трошокот не смее да биде поголем од бенефитот) - Промоција на фер системи за определување тарифи и даноци што не ги оптоваруваат дополнително жените и ранливите групи граѓани, особено оние со ниски приходи. - Дестимулирање на иселувањето на младите образовани кадри преку обезбедување значителна владина поддршка за стартување бизниси кои ќе работат на развој на нови технологии и ќе креираат додадена вредност - Зabrana за користење на земјоделски култури (на пр. пченка и
--	---	--	--

			сл.) во биоцентрали за производство на енергија. За таква намена да се користи само отпадна биомаса.
Намалување на енергетската интензивност во сите сектори	<ul style="list-style-type: none"> - Неспроведување на Законот за енергетска ефикасност - Опкружување кое не стимулира рационална потрошувачка на енергија (пр. Во услови на криза Владата обезбедува субвенционирана електрична енергија без да бара од субјектите резултати во однос на подобрување на енергетската ефикасност) - Недоволно инвестирање во автоматизација на процесите во индустријата - Слаби капацитети во компаниите на ниво на оперативен менаџмент - Имплементација на системи за управување со енергијата во мал број компании - Непостоење на посебен Фонд за енергетска ефикасност - При изградба на нови објекти се подготвува елаборат за енергетска ефикасност, но енергетските карактеристики ретко се проверуваат по завршување на градбата - Локалните самоуправи или немаат програми за енергетска ефикасност или се генерално со слаб квалитет - Неподготвеност за инвестирање во мерки за енергетска ефикасност поради други приоритети 	<ul style="list-style-type: none"> - Неконкурентна економија (повисоки трошоци за обезбедување на ист производ или услуга во споредба со просекот во ЕУ) - Повисока изложеност на ценовните шокови на енергетските пазари - Непотребни оперативни трошоци кои ги намалуваат расположливите средства за нови инвестиции и развој на компаниите - Работа со стара и енергетски неефикасна технологија која генерира пониска продуктивност - Непотребно повисоки емисии на стакленички гасови и загадување - Енергетска сиромаштија 	<ul style="list-style-type: none"> - Промена на начинот и условите за доделување на субвенции за енергетска ефикасност, со прецизно зададени очекувани резултати и проверка дали истите се постигнати земајќи ги предвид родовите аспекти - Кампањи за подигнување на свеста и проекти што ќе обезбедат видливост на потрошувачката со примена на нови технологии (податоци во реално време) – Таргет треба да бидат и индустриските капацитети и домаќинствата, со посебен фокус на потребите на жените, мажите, ранливите групи граѓани. Обезбедување повољно кредитирање за инвестирање во подобрувањето на енергетската ефикасност земајќи ги предвид можностите за кредитирање на жените, мажите и на ранливите групи граѓани - Ослободување од комуналии за градење на енергетски ефикасни објекти од највисока енергетска класа - Добивање одобренија и согласности по брза постапка за инвестиции во енергетски ефикасни производни капацитети и/или производни линии, односно во енергетски ефикасни објекти

Животна средина

ПРЕДИЗВИЦИ	ПРИЧИНИ	ЕФЕКТИ	ПРОМЕНИ ВО ОПШТЕСТВОТО – СИСТЕМСКИ ПРИСТАП
Нарушен квалитет на медиумите на животната средина	<ul style="list-style-type: none"> - Неспроведување на законодавството и некритичко транспонирање на европското наднационално законодавство, без да се предвиди период на реалистична транзиција - Недоволен капацитет кај регулаторните тела - Отсуство на свест животна средина кај надлежни органи, индустрија и население - Недостиг на финансиски средства за спроведување на мерки за заштита 	<ul style="list-style-type: none"> - Нарушен квалитет на амбиентен воздух (надмин. просечни годишни концентрации на РМ10, 87% од населението изложено на надмин. концентрации на ПМ10) - Хронична опструктивна белодробна болест, рак на душникот, бронхиите и белите дробови, отежната астма и инфекции на долните дишни патишта - Зголемени трошоци за медицински услуги во здравствениот систем - Отсуство од работа и намален работен придонес - Нарушен квалитет на површински води (само 27,6/33% од водите се третираат), - Пренесување на различни видови болести, - Ризик од лош квалитет кај земјоделски производи наводнувани со таква вода, - Послаб принос на земјоделски производи 	<ul style="list-style-type: none"> - Професионализација на јавната администрација, особено на инспекциските служби - Подигнување на свеста на високо ниво за животната средина кај сите чинители, вклучувајќи ги жените, мажите и ранливите групи граѓани - 0% од население изложено на надм. ГВ на загадувачки материји - 0 надминувања на ГВ на год. ниво - Образование за екологијата <p>Краткорочни и среднорочни цели:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Професионална јавна администрација, - Висока јавна свест за животна средина кај сите чинители - Нула емисии во вода
Неприфатлива состојба со отпадот	<ul style="list-style-type: none"> - Неспроведување на законодавство - Отсуство на капацитет кај регулаторни органи - Отсуство на свест за животна средина кај регулатори, индустрија и население - Недостиг на финансиски средства 	<ul style="list-style-type: none"> - Неприфатлива состојба со отпад (нецелосна покриеност со услуги за собирање на ком. отпад, ниска селекција и рециклирање, континуиран тренд на зголемување на создавање на отпад по жител, нема санитарни депонии, - Лоша хигиена и болести поврзани со тоа, - Влијанија врз климата (преку емисија на 	<p>Краткорочни и среднорочни цели:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Професионална јавна администрација - Висока јавна свест за животна средина кај сите чинители, вклучително кај жените, мажите и ранливите групи граѓани

ПРЕДИЗВИЦИ	ПРИЧИНИ	ЕФЕКТИ	ПРОМЕНИ ВО ОПШТЕСТВОТО – СИСТЕМСКИ ПРИСТАП
		стакленички гасови), - Ризик од загадување на води, воздух, почва - Неконтролирана експлоатација на природните ресурси	- Нула отпад (рециклирање) и активно вклучување на жените, мажите и на ранливите групи граѓани во процесите на рециклирање - Употреба на отпадот како ресурс за производство на топлинска и електрична енергија (оној дел од отпадот што не може да се рециклира и да се реупотреби на друг начин)
Низок процент на заштитени подрачја	- Недостиг на финансиски средства - Отсуство на капацитет кај регулаторни органи - Отсуство на свест за животна средина кај регулатори, индустрија и население - Неспроведување на законодавство	- Низок процент на заштитени подрачја: 12,5 (13.9) % од вкупната територија - Губење или фрагментација на цели хабитати (пример, трската во струшкиот дел на Охридското Езеро) - Загуба на животински и растителни видови -	Краткорочни и среднорочни цели: - Професионална јавна администрација, - Висока јавна свест за животна средина кај сите чинители - 1/3 од територијата под заштита - Самоодржлив финансиски модел на заштита и управување
Неподготвеност за климатски промени (ранливост)	- Отсуство на инфраструктура за води (поплави и наводнување) - Непостоење информации и аналитички податоци за ранливост на различни групи граѓани од климатските промени	- Поплави и недостиг на вода - Губење на плодно земјиште - Отсуство на климатски отпорна инфраструктура -	Краткорочни и среднорочни цели: - Професионална јавна администрација, - Висока јавна свест за животна средина кај сите чинители - Посебни програми за обезбедување поддршка и обезбедување резистентност/отпор-ност од

ПРЕДИЗВИЦИ	ПРИЧИНИ	ЕФЕКТИ	ПРОМЕНИ ВО ОПШТЕСТВОТО – СИСТЕМСКИ ПРИСТАП
			климатски промени кај различни групи граѓани вклучително жените, мажите и ранливите групи на граѓани
Недоволни институционални капацитети на национално и локално ниво	<ul style="list-style-type: none"> - Отсуство на професионална државна администрација - Партизирани администрација и кадри без соодветно образование и искуство - Отсуство на континуирана обука - Отсуство на стимул кај квалитетните кадри и нивно напуштање 	<ul style="list-style-type: none"> - Неспроведување на законодавството за животна средина - Слаби или недоволни мерки за животна средина - Неспроведување на мерки и обврски за животна средина - Отсуство или недоволна одговорност за спроведување на законодавство, мерки и обврски за животна средина 	<p>Краткорочни и среднорочни цели:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Професионална јавна администрација, - Висока јавна свест за животна средина кај сите чинители - Посебни јавни обвинители и судски органи специјализирани за криминал во областа на животната средина (по примерот на развиените земји)
Ниска свест за животна средина кај јавноста и кај доносителите на одлуки	<ul style="list-style-type: none"> - Отсуство (многу ниска застапеност) на теми на животна средина во сите нивоа на образовните процеси - Отсуство/недоволна застапеност на теми на животна средина во медиумите - Недоволно учество на јавноста меѓу кои жените и ранливите групи граѓани во планирање и носење на стратешки одлуки - Многу ниско значење на животната средина кај доносителите на одлуки 	<ul style="list-style-type: none"> - Отсуство или недоволен притисок врз доносителите на одлуки за спроведување законодавство, мерки и обврски за животна средина - Отсуство или недоволна транспарентност во спроведувањето на мерки и обврски за животна средина - Отсуство или недоволна одговорност за спроведување на законодавство, мерки и обврски за животна средина 	<p>Краткорочни и среднорочни цели:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Професионална јавна администрација, - Висока јавна свест за животна средина кај сите чинители вклучително жените и ранливите групи граѓани

ПРЕДИЗВИЦИ	ПРИЧИНИ	ЕФЕКТИ	ПРОМЕНИ ВО ОПШТЕСТВОТО – СИСТЕМСКИ ПРИСТАП
Недостиг на финансиски средства за реализација	<ul style="list-style-type: none"> - Ниска свест за животна средина кај јавноста и кај доносителите на одлуки - Многу ниско значење на животната средина кај доносителите на одлуки - Недостиг на финансиски инструменти за спроведување на законодавството за животна средина (основно начело – загадувачот плаќа) 	<ul style="list-style-type: none"> - Неспроведување на законодавството и мерки за животна средина - Нарушен квалитет на животната средина - Отсуство на континуитет во спроведување на законодавство, мерки и обврски за животна средина 	<p>Краткорочни и среднорочни цели:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Професионализација на јавната администрација - Висока јавна свест за животна средина кај сите чинители - Мобилизација на поголеми средства во Фонд за животна средина со воведена родова перспектива во управувањето на фондот - Целосна имплементација на принципот „загадувачот плаќа“

Одржливо земјоделство и рурален развој

ПРЕДИЗВИЦИ	ПРИЧИНИ	ЕФЕКТИ	ПРОМЕНИ ВО ОПШТЕСТВОТО – СИСТЕМСКИ ПРИСТАП
Намален принос по единица произведен капацитет (ниска продуктивност)	<ul style="list-style-type: none"> – Расцепкано производство и мали производни капацитети – Недостаток на квалификувана и сезонска работна сила – Ниско ниво на образование, запоставеност на струката и стручноста – Ниско ниво на знаења и трансфер на знаења и иновации – Мал број жени сопственички на земјоделско обработливо земјиште 	<ul style="list-style-type: none"> – Голем дел од земјоделските површини имаат сопственици кои не ги обработуваат – Неидентификувани наследници – Релативно слаби знаења и практично искуство, ниска продуктивност на трудот, отсуство на стратешки пристап, отсуство на иновации и модернизација, неправилна технологија и негативно влијание на животната средина, пазарни ризици и слаба адаптивност на пазарните промени и потреси 	<ul style="list-style-type: none"> – Промена на даночната политика за земјоделско земјиште (зголемени даноци за необработено земјиште) – Задолжителна минимална големина на парцела) во насока на мотивирање кон обработка, изнајмување или продавање на земјиште кое не се обработува – Поттикнување на уредување на наследниците/сопствениците и запишување на сопственоста со воведена родова перспектива – Дополнителна промоција и поттикнување

ПРЕДИЗВИЦИ	ПРИЧИНИ	ЕФЕКТИ	ПРОМЕНИ ВО ОПШТЕСТВОТО – СИСТЕМСКИ ПРИСТАП
		<ul style="list-style-type: none"> - Неправилно извршување на технолошко-техничките операции (обработка на почвата, заштита на растенијата, ѓубрење, складирање и чување на производите и сл.), - Мал број жени носители на регистрирана земјоделска дејност 	<ul style="list-style-type: none"> - на процесот на окрупнување на земјоделското земјиште - Поддршка за заедничкото здружување на производните средства (кластери, здруженија, задруги) вклучително и меѓу жените - Достигнување на ниво од 1,5% учество на уделот на трошоците за истражување и развој во вкупниот национален буџет
Дигитализација во земјоделството и руралните средини	<ul style="list-style-type: none"> - Процесот на дигитализација е уште во развојна фаза - Вториот дел ја опфаќа интра- и интерсекторската електронската размена на податоци помеѓу различните институциите е недоволно развиена и се одвива многу тешко - Е-услугите за граѓаните и деловните субјекти како што се на пример упис во разни регистри (на пример, регистарот на производители на вино, дигиталните берзи за земјоделски производи) - Недоволно разбирање и познавање на можностите и потенцијалот на дигитализација меѓу мажите, жените и ранливите групи граѓани 	<ul style="list-style-type: none"> - Недостаток на голем број клучни податоци кои се неопходни за подетални и сериозни анализи, но и правилно стратешко планирање и менаџирање - Го усложнува и забавува процесот на собирање на потребните документи и информации, а во исто време и ги зголемува трошоците - Го усложнува и забавува процесот на регистрација, добивање дозволи и сл., но и во исто време не може да се одговори на поголемите потреби на мажите, жените и ранливите групи граѓани 	<ul style="list-style-type: none"> - Интензивна поддршка за завршување на дигитализацијата на институциите кои се чинители во секторот земјоделско-прехранбената - Интензивна поддршка за интра-и интерсекторското поврзување и дигитализација прилагодена на потребите и можностите на мажите, жените и ранливите групи граѓани - Едукација и поддршка за различните можности на дигитализацијата и вештачката интелигенција во однос на влијанието на законите како што се временските непогоди, но и нарушување на пазарните услови, развој и користење на дигиталните алатки во насока на маркетинг и продажба, услуги и сл.) - Имплементација на AKIS (Agricultural Knowledge Information System)
Мала отпорност на климатски промени, нерационално користење на природните ресурси и	<ul style="list-style-type: none"> - Во одредени делови на државата има слабо плодни почви, аридни и сушни подрачја, лимитирани пристапи до вода и др., 	<ul style="list-style-type: none"> - Намалени приноси и можности за диверзификација на културите - Намалување на потенцијалот на расположливи природни ресурси 	<ul style="list-style-type: none"> - Воведување на нови агроеколошки мерки и индикатори - Делинеација на зони сензитивни на нитрати (Нитратната директива)

ПРЕДИЗВИЦИ	ПРИЧИНИ	ЕФЕКТИ	ПРОМЕНИ ВО ОПШТЕСТВОТО – СИСТЕМСКИ ПРИСТАП
деградација на земјиштето	<ul style="list-style-type: none"> - Несоодветна и застареност на инфраструктурата - Недоречена законска и под-законска легислатива, недостаток на правилници, слабата опременост и активност на инспекциските служби, но и недоволното ниво на свесност и вклучување на јавноста и невладиниот сектор - Не постоење на системски решенија во поглед на воспоставување и организација на земјоделски депонии и начини за организирано одлагање и справување со отпад и други штетни материји - Недоволна свест и одговорност на земјоделските производители 	<ul style="list-style-type: none"> - Немоžност да во целост се искористат расположливите капацитети и можностите кои ги нудат обновливите извори на енергија (лошата состојба на системите за наводнување, не постоење на пристапни патишта, недостаток и високи трошоци за енергенси) - Нерационално користење и загуба на природните ресурси, нарушување и загадување на животната средина 	<ul style="list-style-type: none"> - Инвестиции во капитални инфраструктурни проекти, а посебно користење на обновливи извори на енергија - Комплетирање и прецизирање на законската регулатива, препратено со практични решенија кои се можни да се имплементираат - Јакнење на капацитети на инспекциските служби, но и свеста на производителите и јавноста - Развој на локални/општински системски решенија за одлагање на отпад и штетни материји - Јакнење на свеста кај мажите, жените и ранливите групи граѓани, информирање и спроведувања на обуки за влијанието на земјоделството врз животната средина, природните ресурси и климатските промени
Управување со ризик од природни катастрофи и отпорност (Безбедност и отпорност)	<ul style="list-style-type: none"> - Платформата за интероперабилност на МИОА овозможува електронска размена на податоци и документи, но не се приклучени повеќето релевантни институции во земјоделскиот сектор - Ниско ниво на вклученост и спремност на научноистражувачките институции во следење, анализа и предвидување на ризиците и можните појави на катастрофални појави, придружено со недостаток на иновациите и предностите на новите информатички технологии во делот на „паметното“ земјоделство кое се 	<ul style="list-style-type: none"> - Недоволна комуникација и не навремено реагирање на ризиците и појавата од катастрофи - Отсуство на превенција, рано предупредување и справување со проценетата состојба, што придонесува да има големи штети, реакцијата е најчесто по настаната штета и претежно преку проценка и исплата на штети - Ниско ниво на отпорност на земјоделските стопанства на природни елементарни непогоди - Релативно мал број на осигурителни 	<ul style="list-style-type: none"> - Вклучување на сите релевантни институции за земјоделско-прехранбениот сектор на платформата на МИОА - Анализа и план за функционирање на секторот во кризни ситуации - Подготовка на план за доволност и итност во обезбедувањето со храна за различните групи граѓани вклучувајќи ги жените, мажите и ранливите - Формирање резервен фонд за кризи во земјоделскиот сектор кој ги зема предвид различните потреби на мажите

ПРЕДИЗВИЦИ	ПРИЧИНИ	ЕФЕКТИ	ПРОМЕНИ ВО ОПШТЕСТВОТО – СИСТЕМСКИ ПРИСТАП
	<p>заснова врз користење на паметниот хардвер и интернетот на нештата, големите податочни бази и вештачката интелигенција</p> <ul style="list-style-type: none"> - Недостиг на анализи за влијанијата од природните катастрофи врз различни групи на граѓани, вклучувајќи ги жените, мажите и ранливите групи - Осигурувањето на земјоделското производство е уште не атрактивно за осигурителните куќи, не вложуваат во развој на сопствените капацитети за осигурување во земјоделството, како и слабата понуда и развој на пакети за осигурување согласно потребите и барањата на земјоделските производители 	<p>полиси како начин на справување со ризик</p> <ul style="list-style-type: none"> - Неотпорност од природни катастрофи кај различните групи граѓани, вклучувајќи ги жените, мажите и ранливите групи граѓани 	<p>и жените во секторот</p> <ul style="list-style-type: none"> - Вклучување на научноистражувачката јавност и зголемување на инвестициите во иновации и информатички технологии, а во насока на рано предупредување - Инвестиции во насока на превенција од неповолни и елементарни климатски непогоди - Воведување на задолжителни услови кои треба да ги исполнат земјоделските стопанства во насока на превенција, а посебно решенија кои веќе се достапни и раширени (рационални системи за наводнување, мрежи за заштита од град, распрскувачи за заштита од мраз, но и задолжително одржување на водоводната и одводната каналска мрежа - Јакнење и поддршка на осигурувањето на земјоделското производство
Заштита на биодиверзитетот	<ul style="list-style-type: none"> - Заштита на биодиверзитетот е релативно обработена и преточена во одредени законски решенија, но сепак практичната имплементација и развој на системски решенија е на незадоволително ниво - Во сточарското производство релативно има и постојат мерки за заштита на агробiodиверзитетот, што не е случај во растителното производство 	<ul style="list-style-type: none"> - Уништување агробiodиверзитетот и губење на локалните сорти и раси, но и биодиверзитетот воопшто - Загрижувачка состојба и губење на традиционалните сорти 	<ul style="list-style-type: none"> - Јакнење и поддршка на капацитетите (ген банки, одгледувачки фарми и сл.) во насока на зачувување, но и обновување на агробiodиверзитетот соодветна на реалните потреби, (приоритетно за растителното производство) - Вмрежување и вклучување на земјоделското население во развој и заштита на биодиверзитетот
Родова перспектива, стареење и депопулација на руралните средини,	<ul style="list-style-type: none"> - Родовата нееднаквост е посебно изразена во руралните средини (родовата поделба на трудот, слаб пристап до факторите за 	<ul style="list-style-type: none"> - Ограничената понуда на јавни услуги (згрижувањето на децата и старите, здравствени, како и традиционалните 	<ul style="list-style-type: none"> - Приоритизација на жените, младите и социјално ранливите категории, но и поедноставување на критериумите

ПРЕДИЗВИЦИ	ПРИЧИНИ	ЕФЕКТИ	ПРОМЕНИ ВО ОПШТЕСТВОТО – СИСТЕМСКИ ПРИСТАП
социјална инклузија и пристап заснован на човекови права	<p>производство, слабите информативни системи, родовите стереотипи за улогите на жените во семејството, пристапот до образование, социјална заштита, сопственоста на клучните ресурси, кредитоспособноста, итн.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Учеството на жените во управувањето на земјоделските стопанства е на многу ниско ниво од (10% -(ДЗС, 2017), додека од според податоците од ЕРЗС за регистрирани земјоделци, 21,7% се управувани од жени – Ограничени услови и можности за младите луѓе кои немаат ресурси (земјоделско земјиште, механизација, опрема), а во исто време не се финансиски способни или кредитоспособни, итн. – При креирање на стратегиите за рурален развој и носењето на политики во голема мера е изоставено населените во руралните средини во консултативниот процес – Недостаток на информации и податоци разделени по соодветните социјални групи 	<p>вредности (патријархалната структура, обичаи, културните и традиционалните општествени норми) придонесуваат за лошата социо-економска положба на руралните жени</p> <ul style="list-style-type: none"> – Ниската стапка на вработеност и учество на жените и младите лица во управувањето на земјоделските стопанства – Мерките за поддршка сепак придонесуваат за зголемување на учеството на жени и млади во водењето на земјоделските бизниси, барем од аспект на задоволување на административните услови и – Миграции и отселување на младите лица, а посебно на младите девојки – Не се можни детални анализи 	<p>(посебно во однос на поседување имот)</p> <ul style="list-style-type: none"> – По примерот на мерката Поддршка за активен и започнување на дополнителна дејност на женски член, опфатот може да се зголеми и да ги покрие и младите и социјалните категории, а посебно стручните (млади земјоделски инженери) – Финансиската поддршка за младите фармери треба да биде многу поинтензивна – Јакнење на поддршката (лизинг на опрема и механизација, пристап до финансии за започнување на бизнис и само вработување и сл.). – Градење на претприемачки и бизнис вештини, квалификации, на овие маргинализирани групи – Неопходно е учество на земјоделските производители и локалното население при креирање на политики за рурален развој – Родово разделени податоци во разните статистички извори
<p>Финансиска поддршка на земјоделството и руралниот развој</p> <p><i>Институции и институционална поддршка и добро управување</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> - Директните плаќања се основа на одржливоста на земјоделско производство - Мерките покриваат широк дијапазон, но и голем број на подмерки - Стопанствата кои имаат потреба од ИПАРД фондовите, најчесто немаат пристап до информации и не можат да исполнат условите (имотно-правни односи, не донесени урбанистички планови, градежни 	<ul style="list-style-type: none"> - Намалување на производните капацитети и продуктивноста по единица капацитет - За разлика од производно-врсаните мерки, доминантна во ЗЗП на ЕУ се директни плаќања каде поддршката не е поврзана со типот на производство и еко-мерки - ИПАРД фондовите чија цел е руралниот 	<ul style="list-style-type: none"> - Јасно раздвојување и креирање на мерки за земјоделско-прехранбениот комплекс и посебен пристап за малите/хоби производители и стопанства - Прераспределба на директната поддршка, преку постепено воведување на непроизводни-врсани плаќања (основна и дополнителна поддршка на

ПРЕДИЗВИЦИ	ПРИЧИНИ	ЕФЕКТИ	ПРОМЕНИ ВО ОПШТЕСТВОТО – СИСТЕМСКИ ПРИСТАП
	<p>дозволи и легализација)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Не постојат детални анализи и податоци за искористеност на овие мерки - Слаб систем за следење, анализа и проценка на влијанието на мерки, придружено со многу ниско ниво на отчетност 	<p>развој, се недоволно искористени</p> <ul style="list-style-type: none"> - Голем број на мерки кои е тешко да се следат и анализираат - Слаба респонзивност на МЗШВ на барањата на заинтересираните - Нема податоци колку МЗШВ е отворено за консензус при носење на закони кон НВО секторот и други учесници 	<p>приходот, еко шеми)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Поедноставување на поддршката - Едукација и информирање на населението за мерките - Јакнење на системот за следење, анализа и проценка на влијанието на поддршката, проследено со подобрување на отчетноста
<p>Конкурентската позиција и моќ на земјоделското производство и уредување на пазарите со земјоделски производи</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Сите претходно наведени предизвици имаат влијание на конкурентската позиција и моќ на земјоделското производство - Инфраструктурата и поврзаноста со меѓународните пазари е слаба - Генерално, во претходниот период се започна со изготвување на анализите во насока на регулирањето на пазарите на земјоделските производи согласно принципите на заедничка организација на пазарите во ЕУ (Common Market Organization – СМО) - Недостасуваат податоци и сериозни пазарни анализи за целните меѓународни пазари, анализи за ризикот, потребните стандарди и услови, недостасуваат податоци и истражување за истите, отсутствуваат посредници, промотори и про-брокерски застапници, како и комплетно отсуство на системи за следење, анализа и рано предупредување за можните нарушувања и шокови на пазарите - Законската регулатива се либерализира и 	<ul style="list-style-type: none"> - Генерално земјоделско-прехранбениот сектор има слаба или незначителна конкурентска позиција - Конкурентската предност може да се види само во поглед на откупните цени на примарните производи - Земјата е увозна зависна и има дефицит во трговскиот баланс - Големи транспортни трошоци - Процесот на регулирањето на пазарите согласно СМО е во многу рана/почетна фаза - Поради недостатокот на информации недостасува стратешки пристап за влез на нови меѓународни пазари - Големи трошоци за навлегување и освојување на меѓународните пазари - Големите шокови на меѓународните пазари имаат силно негативно влијание на сектор во државата, а мерките се најчесто во намалување на негативните влијанија кои се веќе случени - Голем интерес и зголемување на бројот на регистрирани земјоделски производители како оператори со 	<ul style="list-style-type: none"> - Дизајнирање на поддршка соодветни за земјоделско-прехранбениот индустриски комплекс во насока на извоз - Полесен пристап до домашните пазари за малите/хоби производители, а посебно регистрираните оператори за храна (niche market, guerrilla strategy, производство на традиционални, органски, еколошки производи), - Преструктурирање и модернизација на земјоделско-прехранбениот сектор - Континуиран пристап до знаењето и инвестирање во човечкиот капитал, како и јакнење на врските во синџирот на храна - Стратешки пристап за подобро позиционирање и намалување на транспортните трошоци - Олеснување на влезот на меѓународните пазари (привлекување на меѓународни посредници, промотори и про-брокерски застапници, пристап до меѓународни бази на податоци и финансирање на анализи за целните

ПРЕДИЗВИЦИ	ПРИЧИНИ	ЕФЕКТИ	ПРОМЕНИ ВО ОПШТЕСТВОТО – СИСТЕМСКИ ПРИСТАП
	во поголем дел на земјоделското производство е воведена категоријата оператор со храна, што им овозможува на малите и хоби производители да ги продаваат своите производи од дома	храна	меѓународни пазари и сл.) - Вклучување на експертската јавност и креирање на систем за следење, анализа и рано предупредување за можните нарушувања и шокови на пазарите - Промоција, јакнење и поголема финансиска поддршка на регистрираните оператори со храна, посебно во насока на безбедност и квалитет на храната
Заштитата на квалитетот на храната и здравјето	<ul style="list-style-type: none"> - Генерално поголем од законите кои се однесуваат на безбедност и заштита на квалитетот се донесени и се применуваат - Слаба транспарентност и интеракција на АХВ и Државниот пазарен инспекторот со јавноста - Ограничен број на акредитирани лаборатории 	<ul style="list-style-type: none"> - Сепак имал мал број на регистрирани органски производители, а не се знае точниот број на производители кои одгледуваат со интегриран, одржлив, еколошки или друг стандард за квалитет - Создавање недоверба во системот за контрола и во квалитетот на нашите производи воопшто - Најчесто супер анализите мора да се прават во други држави 	<ul style="list-style-type: none"> - Поддршка и поттикнување на регистрирање и примена на технологија која обезбедува висока квалитетна и безбедна храна - Зголемување на транспарентноста, но и поголема интеракција, информирање и едукација на јавноста во поглед на проблематиката за безбедност и квалитет на храната - Јакнење на лабораториите и инспекциските служби за безбедност на храна

Дигитална трансформација

ПРЕДИЗВИЦИ	ПРИЧИНИ	ЕФЕКТИ	ПРОМЕНИ ВО ОПШТЕСТВОТО – СИСТЕМСКИ ПРИСТАП
Обезбедување на сигурна и одржлива	- Недоволно инвестиции во инфраструктурата за	- Фрагментирана и недоволно робусна и сигурна инфраструктура за дигитална трансформација	- Сеопфатното присуство на дигиталните технологии носи невидени нивоа на

ПРЕДИЗВИЦИ	ПРИЧИНИ	ЕФЕКТИ	ПРОМЕНИ ВО ОПШТЕСТВОТО – СИСТЕМСКИ ПРИСТАП
<p>дигитална инфраструктура</p>	<ul style="list-style-type: none"> - дигитализација - Несоодветно тековно одржување (особено на локално ниво) - Недоволна свесност за значењето на инфраструктурата за дигитализација - Недоволна техничка експертиза - Регулаторни бариери и бирократски процеси - Немање на централна точка која ќе решава за дигитализацијата - Отсуство на бекап центар - Нестандардни дигитални решенија, кои тешко се интегрираат 	<ul style="list-style-type: none"> - Недоволно инвестиции на јавниот и приватниот сектор во инфраструктурата за дигитализација (немање јавно-приватни партнерства) - Неможност за обезбедување широк пристап до достапни и брзи интернет услуги - Дигитална нееднаквост - Попречување на економскиот раст и развој - Негативно влијание врз образованието - Ограничување на социјалното и граѓанското вклучување - Попречување на технолошките иновации и дигиталната трансформација - Етички размислувања - Зголемен ризик од сајберзакани и напади 	<p>поврзување во општеството.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Стандардизирани и интегрирани дигитални платформи приспособени на можностите и потребите на жените, мажите и на ранливите групи граѓани - Пристапот до Интернет со голема брзина е сеприсутен, со 5G мрежи (или други стандарди) кои обезбедуваат молкавична комуникација, споделување информации и пристап до онлајн услуги. И овозможуваат Интернет на нештата. - Интернетот на нештата е составен дел од секојдневниот живот, со меѓусебно поврзани уреди, паметни домови и паметни градови. - Луѓето се меѓусебно поврзани преку паметни уреди, создавајќи мрежно општество каде информациите течат беспрекорно. - Социјалните медиуми и виртуелните заедници играат витална улога во поврзувањето на поединците, поттикнувањето на соработката и овозможувањето глобална комуникација. - Функционална централна институција која овозможува развој и интеграција на дигиталните платформи и човечкиот капитал (Агенција за дигитализација) - Справување со сложени прашања (етички размислувања) поврзани со вештачката интелигенција, автоматизацијата, алгоритамската пристрасност и влијанието на дигиталните технологии врз развојот на општеството - Напредни рамки за сајбербезбедност, свесност за меѓународната соработка во борбата против

ПРЕДИЗВИЦИ	ПРИЧИНИ	ЕФЕКТИ	ПРОМЕНИ ВО ОПШТЕСТВОТО – СИСТЕМСКИ ПРИСТАП
			сајберзаканите
Јаз во дигитални вештини	<ul style="list-style-type: none"> - Брзо темпо на технолошки напредок - Ограничен пристап до дигитална инфраструктура - Социоекономски фактори - Возраста, генерациските и родови разлики - Недостаток на свесност за важноста на дигиталните вештини - Потреба од континуирано учење и надградба - Непостоење на содржини за дигитална култура, етика и писменост 	<ul style="list-style-type: none"> - Негативни економски влијанија - Неусогласеност при вработување - Нееднаквост и социјална исклученост - Намалена продуктивност и иновативност - Технолошки јаз - Јаз во иновациите 	<ul style="list-style-type: none"> - Дигиталните вештини се фундаментално барање во сите индустрии, а поединците поседуваат широк опсег на технички компетенции - Работната сила е вешта за користење на дигитални алатки, анализа на податоци, искористување на новите технологии и прилагодување на технолошкиот напредок - Мажите, жените и ранливите групи граѓани користат дигитални алатки за комуникација, образование, забава, здравствена заштита и разни други аспекти од нивниот живот - Сите сегменти од општеството имаат пристап до дигиталните технологии и потребните вештини за нивно користење - Дигиталните вештини кај вработените од јавниот сектор го олеснија ефикасното донесување одлуки, политики водени од податоци и ја подобрија транспарентноста - Поединците со дигитални компетенции ја користат технологијата за да започнат стартапи, да развијат иновативни решенија и да ги нарушат традиционалните индустрии. Културата на доживотно учење и усовршување е вкоренета во општеството
Дигитализација на процесите (работењето) во јавниот сектор и на услугите (е-владеење)	<ul style="list-style-type: none"> - Потреба за зголемување на оперативната ефикасност и намалување на трошоците - Очекувањата и барањата на 	<ul style="list-style-type: none"> - Недоволно квалитетна испорака на услугите - Недоволна заштеда на трошоци и оптимизација на ресурси - Недоволен ангажман на граѓаните 	<ul style="list-style-type: none"> - Имплементирани адаптивни сеопфатни системи за е-владеење, интегрирајќи различни дигитални платформи и алатки за давање паметни јавни услуги.

ПРЕДИЗВИЦИ	ПРИЧИНИ	ЕФЕКТИ	ПРОМЕНИ ВО ОПШТЕСТВОТО – СИСТЕМСКИ ПРИСТАП
	<p>граѓаните за поголем квалитет на услугите</p> <ul style="list-style-type: none"> - Подобрување на пристапот до јавните услуги за жените, мажите и ранливите групи граѓани - Потребата на централните и локалните власти за собирање, валидација и анализирање на податоци за носење на информирани одлуки (одлуки базирани на податоци) - Потреба и барања за поголема транспарентност и одговорност во јавните услуги - Осврт на меѓународните најдобри практики и стандарди во напорите за дигитализација - Несоодветно планирање и анализа на потребната инфраструктура - Одржување и сигурност на системите - Непостоење на квалитетни дигитални регистри, интероперабилности немање основни стандарди за транслитерација - Нерегуларно следење на 	<ul style="list-style-type: none"> - Ниска транспарентноста и одговорноста во јавните услуги - Недоволно достапни и инклузивни услуги приспособени на потребите на жените, мажите и на ранливите групи граѓани - Оневозможено донесување одлуки базирани на податоци во јавниот сектор - Дестимулирање на иновациите и усвојувањето на технолошкиот напредок - Недоволен придонес за економски раст и дигитална трансформација на национално ниво 	<ul style="list-style-type: none"> - Граѓаните можат беспрекорно да пристапат до информациите од јавниот Сектор до широк спектар на услуги, да поднесуваат апликации и да комуницираат со јавните службеници преку онлајн портали и мобилни апликации. - Онлајн платформите обезбедуваат персонализирани и рационализирани искуства и побрза, поудобна и бесплатна испорака на услуги - Онлајн платформите, кои се кориснички ориентирани, им нудат на граѓаните пристап до владини податоци, детали за расходите и метрика за перформансите на услугите, поттикнувајќи ја транспарентноста во управувањето приспособени на потребите и можностите на жените, мажите и на ранливите групи граѓани - Трансформација на процесите и континуирани обуки за надградба на дигиталните вештини (помошни алатки) - Јавниот сектор имплементира сеопфатни програми за развој на дигитални вештини, осигурувајќи дека граѓаните од различни групи, вклучително жените, мажите и ранливите групи граѓани се опремени со потребните компетенции за навигација и користење на дигитални платформи -

ПРЕДИЗВИЦИ	ПРИЧИНИ	ЕФЕКТИ	ПРОМЕНИ ВО ОПШТЕСТВОТО – СИСТЕМСКИ ПРИСТАП
	задоволството од услугите, кое не обезбедува поврзана информација што има родово разделени податоци		
Дигитална трансформација на бизнис секторот	<ul style="list-style-type: none"> - Технолошките достигнувања - Еволуцијата на очекувањата на клиентите во дигиталната ера - Притисок од конкуренцијата - Можности за подобрување на оперативната ефикасност и намалување на трошоците - Носење на одлуки засновани на податоци - Агилност и приспособливост на променливите пазарни услови - Подобра комуникација и управување со клиентите - Недоволни капацитети и немање конкурентска предност - Недоволно одржување на системите 	<ul style="list-style-type: none"> - Недоволна оперативна ефикасност - Недоволно искуство на клиентите - Намалена конкурентска предност - Недоволен пристап до огромен број податоци и донесување одлуки засновани на податоци - Недоволно Иновации и промени на бизнис моделот - Недоволна соработка и комуникација - Недоволна приспособливост и глобален пристап 	<ul style="list-style-type: none"> - Бизнисите и луѓето се меѓусебно поврзани преку различни дигитални канали, поттикнувајќи поголем ангажман, споделување знаење и соработка на глобално ниво - Дигиталните технологии и онлајн платформите создадоа нови деловни модели, претприемачки можности и можности за работа. - Дигиталната економија која испорачува е-трговија, дигитални услуги, креира онлајн пазари и работа на далечина. - Трансформиран е начинот на кој луѓето работат, вршат трансакции и учествуваат во економските активности. - Дигиталните технологии им овозможуваат на бизнисите да испорачуваат персонализирани услуги базирани на индивидуални преференци, потреби и однесувања на жените, мажите и на ранливите групи граѓани - Користењето на новите напредни технологии (Вештачка интелигенција, Големи податоци, Интернет на нештата и Облак услуги), создаваат нови можности за иновативни деловни модели и решенија. - Создавање култура на социјално претприемништво -

Добро владеење

- Непостоење на политичка волја, транспарентност и отчетност за дигитална трансформација.

Ризици поврзани со вложувањата во фотоволтаици

1. Инвестициска еуфорија (Користење на обработливо земјиште и трансформација од земјоделско во градежно земјиште)
2. Капацитет за приклучување на фотоволтаиците, балансирање и складирање на енергијата
3. Еколошки проблеми (проблематичен отпад по 15-20 години, кога ќе се амортизираат соларните панели со канцерогени материјали).
4. Ранливите групи граѓани нема да можат да ги обезбедат потребните индивидуални инвестиции за да се приспособат на енергетската трансформација